

Libris.RO

Editor: Vasile Burlui

Res Redactor: Alexandra Uzier

Tehnoredactare: Alexandra Uzier

Design copertă: Ionuț Broșțianu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VICOL, STERIAN DUMITRU

Memoria lui Femios / Sterian Dumitru Vicol. - Iași :

Cartea Românească Educațional, 2019

ISBN 978-606-9088-97-5

821.135.1

Grupul Editorial Cartea Românească Educațional

Copyright © Editura Cartea Românească Educațional, Iași – 2019

Adresa: Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 2, Iași – 700124

www.ecedu.ro

STERIAN DUMITRU VICOL

MEMORIA LUI FEMIOS

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

Cuprins

RÂPA ZBANCULUI.....9

**CEL CE-ȘI ARDE CORABIA
(JURNALUL LUI TERIAN).....63**

I

În nisipurile de pe Dealul Bobocilor, deal înclinat cât două terenuri de casă, vara, copiii ascunși prin văioage, scaieți și lumânărica domnului, pândeau pe cei mari – flăcăii satului, cum făceau instrucție și trăgeau cu arme de tir în perioada premilitară. Rupte și aduse de ploile și vânturile toamnei, până târziu în iarnă, nisipurile înaintază și azi în grădinile și ogrăzile oamenilor.

La marginea zimțuită a satului, în partea de răsărit, peste fostele drumuri de căruțe, au curs puhoaiile de ape, adâncindu-le încât acum sunt râpi în toată regula, semănând cu degetele răsfirate ale unui uriaș cu mâini nevăzute.

Nisipul, pe care moș Mitrea, tatăl lui Terică, îl suduia în fiecare vară-toamnă, de câte ori năvălea în ogradă, fusese luat în calcul chiar de niște specialiști în cercetarea și studierea straturilor geologice ale pământului din părțile acelea, căutând soluții care nu s-au găsit niciodată. Mai ales că după ploile care țineau câteodată o săptămână-două, satul fiind ca o covată, valuri-valuri, pământul se rupea și aluneca la vale, valea-satului, ducând cu ele și casele oamenilor. Ultima comisie care a vizitat satul și dealul a concluzionat, după cum își amintește moș Mitrea, că toți sătenii de pe coasta răsăriteană a localității amenințate trebuie să se mute cât mai urgent în partea de nord, acolo unde sunt pădurile de salcâm și stejar.

Nici unul însă nu s-a mutat. Nici Gheban, nici a lde Bârdan-Verde, nici moș Mitrea, zis țâștar, căruia sălciile plantate de el în triunghiul celor trei drumuri mustind de izvoare i-au ținut ograda și casa bătrânească să nu alunece la vale. Doar beciul și zâmnicul de deasupra s-au înclinat cu tot gardul împletit din ramuri de agud și de salcie, antrenând, cum se spune, și bucătăria de vară de sub vițele de vie nobilă ce o încorona cu umbră și răcoare în zilele lui cuptor. După ploi, când pământul începea să vâlureze spre sălcii, oamenii băteau cu ciocanele în bucăți de linie ferată agățate de copaci, fiare grele și îmbrăcate în rugină, furate, se înțelege, de-a lungul timpului, de pe terasamentul căilor ferate dinspre Prut. toți știi și nimeni nu știe, vorbea la gard moș Mitrea cu Meluță vecinul, crescătorul de tăurași. Nici vorbă, răspundea, după o felie de tăcere, Meluță care avea două bucăți de linie ferată, una ascunsă în șura de paie, cealaltă undeva în fundul grădinii lângă gardul ce-l despărțea de frate-su Ștefan, poreclit Gheban.

II

Tot în vorbă cu Meluță, și tot la gard, trăgând din țigara răsucită din foiță și tutun, și lipită cu limba, moș Mitrea, om în toată puterea, tăia singur într-o zi două care de salcâmi din pădurea moștenită de la tată-su Ștefan. Când avea el 13 anișori, tată-su plecase în război cu bulgarii și nu se mai întorsese. Un domn pe care l-a găzduit într-o toamnă ar fi spus că nisipul năvălind în sat ar fi cămașa de apoi a sortii, satul fiind blestemat de pe vremea lui Tuțcu, aprod al lui Ștefan cel Mare, care a ucis pe fratele său, Hâraie aflat la arat. Și se apuca moș Mitrea să-i

povestească vecinului cum că, printre altele, satul lor e un fel de uriaș de vârstă cosmică, căzut pe spate, nemaiputând să se ridice în picioare, fiind ca o broască țestoasă putrezind cu labele spre cer, în propria carapace. Meluță asculta între crengile zarzărului de care se sprijinea și dădea numai din cap aruncând silaba, „da” care confirma astfel, categoric, cele spuse de Mitrea. Tuțcu s-a așezat în valea unde este satul nostru, Sipu, fratele său, pe coama dealului unde azi e satul Sipeni, iar sora lor, pe nume Schinia s-a împământenit mai sus, în partea de răsărit, după dealul bobocilor, cătunul numindu-se Schineni.

Către miezul nopții, când nu mai aveau nici țigări, cei doi vecini, privindu-se fără să se vadă, doar conturul lor, treceau prin saivan, mai aruncau un braț de iarbă pălită, adusă cu carul sau direct cu sacul pe tăurași, apoi mâncau, nu mâncau și mergeau la culcare fiecare pe prispa lui. Terică ascultase și el fără să fie văzut, lungit pe iarba de lângă gura fântânii și acum, că cei doi plecaseră, se furișă în chiler ca o umbră de creangă subțire, legănându-se în bătaia luceafărului de dimineață...

III

De câteva săptămâni se zvonise în sat că vine caravana cinematografică de undeva, de la raion. Întreaga comunitate zumzăia cum zumzăiau la amiază albinele lui Bâdica, zburând din floare în floare în cireșii și vișinii din grădinile vecinilor. Și, într-adevăr, într-o după-amiază, satul fu invadat de nori de praf, urlete de motor și claxoane. Copiii și școlarii alergau ca bezmeticii, împiedicându-se uni de alți, vrând să prindă caravana galbenă cu șase roți și înaltă cât

o magazie. S-a oprit exact lângă scările din fața primăriei unde era sala de proiecție și în câteva minute difuzoarele cu marșuri ostășești îți spărgeau timpanele. Mulți copii aveau ceva bani fiindcă furaseră ouăle din cuiar și le-au dus la prăvălie.

Norișori de fum de la țeava de eșapament a caravanei pluteau deasupra grădinilor, caselor, copacilor, ca niște balonașe albastre-verzui, invadând drumul mare și ulițele cu un puternic miros de benzină arsă, pentru unii o adevărată tămăduire. Un nor de colb și unul de fum navigau către biserica profilată pe coama celuilalt deal, opus celui cu nisipuri groase. E un semn spuneau oamenii, mai ales că-l auziseră pe părintele Palaga drăcuind pe cei de la oraș care strică tradițiile și armonia satului. În veranda preotului, destul de largă și cu coloane în stil dorian, se întâlneau câțiva intelectuali ai satului, învățători mai ales, cei mai interesați dintre ei fiind al lui Leu și al lui Vrabie. Mai ales pe seară, făceau un fel de schimburi de idei, știri auzite la puținele aparate de radio existente...

Filmul, care începuse să ruleze de aproape o jumătate de oră, aducea pe ecran secvențe de luptă între sovietici și restul Europei, caii și tancurile, ostașii, căruțele vuind în difuzoare încât ți se făcea pielea ca de găină. Ba, mai mult, la o anumită confruntare între tancurile germane și sovietice, Lăcă, gornistul satului, cel care anunța și bunele și relele, sări de pe banca de lemn și strigă, ca un apucat, ieșiți, fraților că ăștia vin iar peste noi. Nici nu s-a terminat filmul, la a doua rolă se întrerupsese din cauză că se rupsesse pelicula, că nea Lăcă a fost săltat de milițianul cu care, de altfel, mai zilnic ciocnea câte un păhărel. În întunecimea de afară, Terică trecu puntea de peste râpa din fața primăriei, orientându-se după coroanele salcâmlor ce acope-

reau și descopereau cele două maluri abrupte, semănând cu un sex uriaș al unei ființe din alte lumi. Sări pe lângă poarta închisă, intră în odaia cea mică, știind că părinții dorm, fiindcă dis-de-diminează, cu încă doi-trei oameni plătiți, mergeau la seceratul grâului de la Purcariu.

IV

În noaptea aceea, sub impresia puternică a filmului văzut, Terică a avut un vis care l-a nădușit de-a binelea, transpirația inundându-i cămașa de cânepă de puteai s-o storci. Se făcea că era tocmai în vârful plopului domnului Stafie, învățătorul, plop atât de înalt că era trecut în hărțile militare. De acolo, el vedea, ca în palmă, Prutul șerpuiind printre sălciile plângătoare, iar aici-colo câte o lotcă plutind singură, în derivă. Se aștepta parcă ceva, ceva rău, mai rău decât rău, cum îi plăcea lui taică-su să anunțe prăpădul. Apoi, deodată, tancuri, tancuri, tunuri, cai, tronsoane de crucea roșie, năvăliră peste pădurea Prutului, mii de motoare și de voci zguduind câmpul cu grâu și cu porumb în care bărbați și femei, și copii, adunați ca un roi de albine, sorbeau din borșul cald de lobodă, ștevie și păsat, rupând ritmic din mămăliga mare și rotundă și din câte un castravete murat. Când visa rău Terică se ruga în vis și visul se sfârșea cu bine. Ce caută ăștia peste mămăliga noastră cea de aur, doamne, se întreba Terică și deodată, văzu două coloane, două drumuri uriașe către cer: unul cu pădurea arzând, altul cu trupul Prutului ajungând la nori. Se trezi strigând mamă, maaaamă! Se crăcăna de ziuă – cum spune țăranul – și părinții săi erau deja în carul tras de cei mai grași și mai puternici boi, ieșind pe poarta cea mare,

mergând la secere pe Valea Zbancului, în lanul cuprins la stânga de via lui Meluță, iar la dreapta de câmpul de porumb al lui Chirapont, cumnatul, bărbatul Mândiței, proasta familiei.

Bădia Chirapont, tâmplar căutat de tot satul, ba și de prin localitățile din zonă, om bun, pâinea lui Dumnezeu, s-a îndurat și a făcut-o mireasă pe Mândița, sora cea mică a lui Mitrea, care fugise de la școală și nu știa nici alfabetul. Iarna, Chirapont îi făcea în atelierul său, care mirosea mereu a pădure tăiată, sanie și patine de lemn de salcâm lui Terică, și băiatul recunoscător, fura o litră de rachiu din pod de la bunica Sanda și i-o ducea unchiului, ascunsă sub haina de iarnă. Vara însă, Terică mergea de multe ori cu oile la păscut pe valea și râpa Zbancului, cu cine credeți?, cu mătușa Mândița. Unui băiat sănătos, pe la 11-12 ani încep să-i mijească tuleiele și încep să-i miroase fustele precum taurului satului sau tăurașii lui Meluță. Într-o zi, era primăvară demult, la umbra cireșului ce dădea în floare, mânca ouă cu mămligă din traistă cu mătușa Mândița. După ce au băut apă din bidonașul de aluminiu, captură germană, i-a spus femeii că ce ar fi să-i arate și lui păsărica ei. Mândița, îi spunea câteodată țafă, s-a oprit din mestecat, a pus mâna pe-o nuia de salcie și cu mâna sus s-a oprit ca fulgerată. Peste nu știu câte zile, în același loc, la umbra cireșului, după ce au mâncat ce aveau în traistă, mătușa Mândița i-a arătat lui Terică, nepotul de frate, păsărica.

V

În pridvorul casei părintelui Plaga se adunaseră cu câteva zile înainte de Sfântul Ilie, când e hramul bisericii din sat, domnul învățător Stafie cu

doamna, familia Zugravu, alte câteva persoane aflate în vacanța de vară. După dulcețuri și cafele, bărbații au coborât scările de piatră, la o măsuță din grădinița din fața casei. Era, de-acum, spre miezul nopții, luna își zdrențuia lumina palidă prin crengile de cireși și caiși, tăind cerculețe de aur în jurul fructelor aproape coapte. Nu se mișca nici o frunză, vântul, ascuns în vreun cotlon din evantaie de garduri și puiandre de râpi abia în creștere, își trimiteau emisarii – curenți ba călduți, ba răcoroși, peste case și saivane, peste ocoluri unde vitele rumegau în liniște iarba păscută după-amiază. O voce mai baritonală continuă o idee începută în pridvor, întrebându-se ce e providența sau pronia dumnezeiască, cerând parcă răspuns din partea preotului-gazdă. Biserica ne învață, după cum oricine știe, că există un singur Dumnezeu, adică o singură Ființă dumnezeiască cuprinzând într-un tot Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Cele trei Fețe ale Dumnezeirii alcătuiesc Preasfânta Treime. Astea le-am învățat și la ora de religie, domnilor. Ei, da, reveni vocea baritonală, lumea înseamnă cerul și pământul și tot ce este în ele, afară de Dumnezeu. Cu o voce stinsă dar subțiratică, domnul Stafie, învățător care, acum spre pensie, a bătut toate satele și școlile de pe malul Prutului și Elanului, pe aici unde voievodul-cărturar Dimitrie Cantemir își avea o parte din moșii, încercă să aducă în discuție faptul că școlarii de azi, tinerii în general, nu știu că de la Facerea Lumii, aceasta se împarte în două: văzută și nevăzută. Cea văzută este tot ce se poate cunoaște și recunoaște cu ajutorul simțurilor omenești, iar cea nevăzută o reprezintă îngerii și sufletul omenesc. Păcatul primilor oameni – Adam și Eva – în primul rând, a fost foarte mare pentru că prin el s-a călcat porunca dată de Domnul, adică s-a călcat voia lui Dumnezeu. Care au fost și sunt urmările păcatului primordial, nu ruperea legăturilor de har cu Dumnezeu, nu îndepărtarea și înstrăinarea de Dumnezeu, nu alungarea din rai care

au condus la întunecarea chipului lui Dumnezeu din om, adică întunecarea minții, stricarea minții și slăbirea voinței, dureri, neazuri, de tot felul? Cu ce suntem noi, cei de astăzi vinovați de păcatul celor Doi – bărbat și femeie – numai fiindcă suntem urmașii lor? N-avem încotro, dragii mei, acest păcat, cu care ne naștem este păcatul strămoșesc fiindcă el, păcatul a fost săvârșit de strămoșii neamului omenesc. Haideți acasă, că-i trecut de miezul nopții, scumpilor, se auzi o voce de doamnă din penumbra pridvorului.

VI

Omul a fost sortit să se chinuie pe pământ, dar tocmai din chinul acesta a înflorit și a rodit personalitatea sa. Cine o fi spus asta oare, nu-și amintea domnul Stafie care a mai rămas cu soața sa împreună cu părintele Palaga și cu preoteasa. Mai demult voiau ei, între patru ochi să rezolve o anume enigmă care frământa de mai mulți ani familia Stafie. Era un mare secret al familiei pe care voiau să-l dezvăluie și familiei Palaga. Ce se întâmplase? În copilărie, la 3-4 anișori, băiețelul David Stafie se juca în ograda părintească, singur cu o minge moale confecționată din păr de cal. Ograda fiind în pantă, băiețelul s-a rostogolit cu tot cu minge în troaca largă a vierului păstrat pentru prăsilă. Fiind numai în cămașuță de cânepă, vierul i-a mușcat de tot șurubelul copilului. Țipând și plin de sânge, micuțul David a fost salvat de o vecină, mama Caliopia care trecea la apă, la fântânile din deal. Asta ar fi trista și adevărata poveste pe care domnul și doamna Stafie o păstrau de la altar și până astăzi. Scopul dezvăluirii acestui secret, într-adevăr de o profundă simțire umană, poate fi o dramă de familie. Părintele și preoteasa aveau o singură fetiță

de câțiva anișori, pe numele de alintat Ica de la Frosa, Frosica. Cum să facem, cum să dregem, drama domnului învățător care de mulți ani dorea și el și soția un copil. Cum? A rămas să gândească, ca prieteni buni ce sunt, toți cei patru. Poate mâine, poate într-o zi vor găsi o asemenea soluție greu, foarte greu de găsit. Pe șoseaua care-i smulse de pe poarta preotului, cei doi, legați parcă mai strâns de drama lor, mergeau de braț fără niciun cuvânt; numai nisipul de sub tălpi, foșnind ca frunzele din marginea grădinii lor, parcă vroia să șoptească ceva nemaiauzit vreodată pe aceste meleaguri.

VII

Când într-o zi, care concentrase parcă ani într-înșea, veni și tăvălugul roșu, satul, oamenii, cu cățel și purcel, cu femei și copii erau, cum se zice, la pământ. Erau ca un mușuroi de furnici călcat de roata tractorului, risipă, îmbulzeală, toate ființele parcă erau drogate. Cine ar fi văzut satul cu oamenii săi, un om din alte părți, ar fi strigat de pe deal, alergând spre linia ferată care nu se zărea, dar era după șapte dealuri și văi, că satul e ciumat, că țăranii au luat-o razna, ce mai, satul e o vatră de nebuni. La început tovarășii de la oraș, de la raion, veneau puțini în sat încercând să-i lămurească pe țărani, bogați și săraci, să se înscrie în colectivă de care oamenii fugeau ca dracul de tămâie. Numai la moș Mitrea zis țâștar, a venit unul de la raion de nu știu câte ori să-l lămurească. Mitrea și cu Ilincuța lui îl omeneau cum se cuvine, cu carne și cârnați scoși din borcan, proaspeți și gustoși, cu murături alese și cu vin alb sau roșu după plac.

Moș Mitrea, om gospodar, era trecut la mijlo-

cași cu cele șase hectare de pământ arabil, cu aproape un hectar de vie americană și terază. Via americană (toți gospodarii din sat așteptau cu răbdare americanii, ca să fugă „dusu”), moș Mitrea o pusese cu mânuța lui pe valea satului într-un loc unde fusese o pădure de stejar și multe tufe de arțar. Tot cu mâna lui, cu cazmaua, târnăcopul, hârlețul și toporul, scoșese fiecare copac și tufă. Era tânăr, tânăr atunci, muncea zi-lumină singur-singurel, mânca ce mânca dar bea zdravăn vinul cu ulciorul sau cofa. Îi dădea puteri spunea uneori celor doi fii ai săi, Terică fiind cel mai mic.

Când a văzut cât de darnici și omenoși sunt alde Băța Mitrea, așa îi plăcea să-i spună gazdei, cel de la raion (avea și un nume, cred că era unul conspirativ), rămânea și peste noapte în cea mai frumoasă încăpere – odaia din față. Într-o dimineață, ieșind de după soba din bucătăria de iarnă, Terică zări ieșind de sub pernă jumătate din țeava unui pistol pe care Zicu de la raion îl ținea în palmă. Terică s-a înfricoșat, dar ieșind pe prispă, aerul răcoros îl dezmetici pe deplin. Zicu avea cam 25-27 de ani, era secretar de partid într-o fabrică din orașul de la linia ferată. Moș Mitrea îi domolise avântul muncitoresc și chiar revoluționar, fiindcă și el, Zicu, era fiu de țăran din ținutul Vasluiului, și la plecare îi oferea două „bombe”, una cu vin alb și una cu vin negru. Săptămâni și săptămâni, în sat se trecuse deja la „îngrămădeală, adică la colectivă, se înscriseră deja mai mult de jumătate, în primul rând cei săraci, „zgârie brânză”, moș Mitrea nu și nu, „nu-mi dau pământul și carul cu boii mei”. Dar „bombele” aveau focusul întârziat și Moșu începu să dispară când sosea tovarășul Zicu de la raion. Ilincuța îl trata în continuare așa cum se cuvine, având aceeași propoziție că Mitrea este la față în Nordul Moldovei și c-o să vină.

Dar Zicu era bine instruit și cu promisiunea că

va fi avansat în ierarhile partidului, la raion, la județ, a sosit inopinat, când încă nu cântaseră cocoșii, și-l surprinse pe moș Mitrea în pat, lângă Ilincuța lui. Nici câinii – alb și roșu – care-l recunoșteau, nu lătraseră măcar o dată. Atunci, Ilincuța aprinse lampa de 11 lumini, puse vin la fiert, scoase carne și cârnați din cămară și, în timp ce moșul își puneă pantalonii și haina din suman, totul era aproape gata. Dar „gata” a spus hotărât și tovarășul Zicu de la Raion, care era supărat până într-al nouălea cer.

Calm, după ce îmbie pe musafir la o cană cu vin fiert, moș Mitrea luă de pe policioară o coală albă de hârtie și un creion chimic și trecu la masa cea mare din odaia din față, cu lampă cu tot. Zicu rămase mut, i se auzeau doar falcile și limba clefăind cârnații și mămăliga, caldă încă, înfășată într-un șervet țesut din borangic și pusă pe sobă.

În ochii lui Zicu sclipeau firișoare aurii de mămăligă împrăștiată pe masa de brad acoperită cu o față de masă țesută la război de bunica Sanda. Noroc băța Mitrea, noroc tovarășu Zicu, să fie într-un ceas bun, tovarășu Mitrea, să fie... Mitrea îi întinse foaia lui Zicu, în timp ce Ilincuța aprise cealaltă lampă cu gaz și își ștergea lacrimile cu colțul barizului. Deodată, tovarășul Zicu se ridică brusc în picioare și nu putu să nu strige că asta-i idee de chiabur, cine ți-a băgat în cap așa ceva, băța Mitro, cin' te-a învățat? După o scurtă tăcere, Mitrea spuse sec, tata, tata căruia îi putrezesc oasele la Turtucoaia, care, la plecare, în '913, eram băietan, mi-a spus, la poartă, că pământul, pământul moștenit nu se vinde și nu se împrumută nimănui. Asta-i! Zicu își luă șapca de muncitor, ieși valvârtej și trânti ușa de-au început să urlă câinii și din mahala. Ce ai scris acolo, Mitreo, de l-ai înfuriat pe om?, eu am crezut că... Nu știu ce ai crezut tu, Ilincuțo, tot pământul, cu acareturile cu tot, mai puțin grădina de aici și de la vale, le-am dat fiului